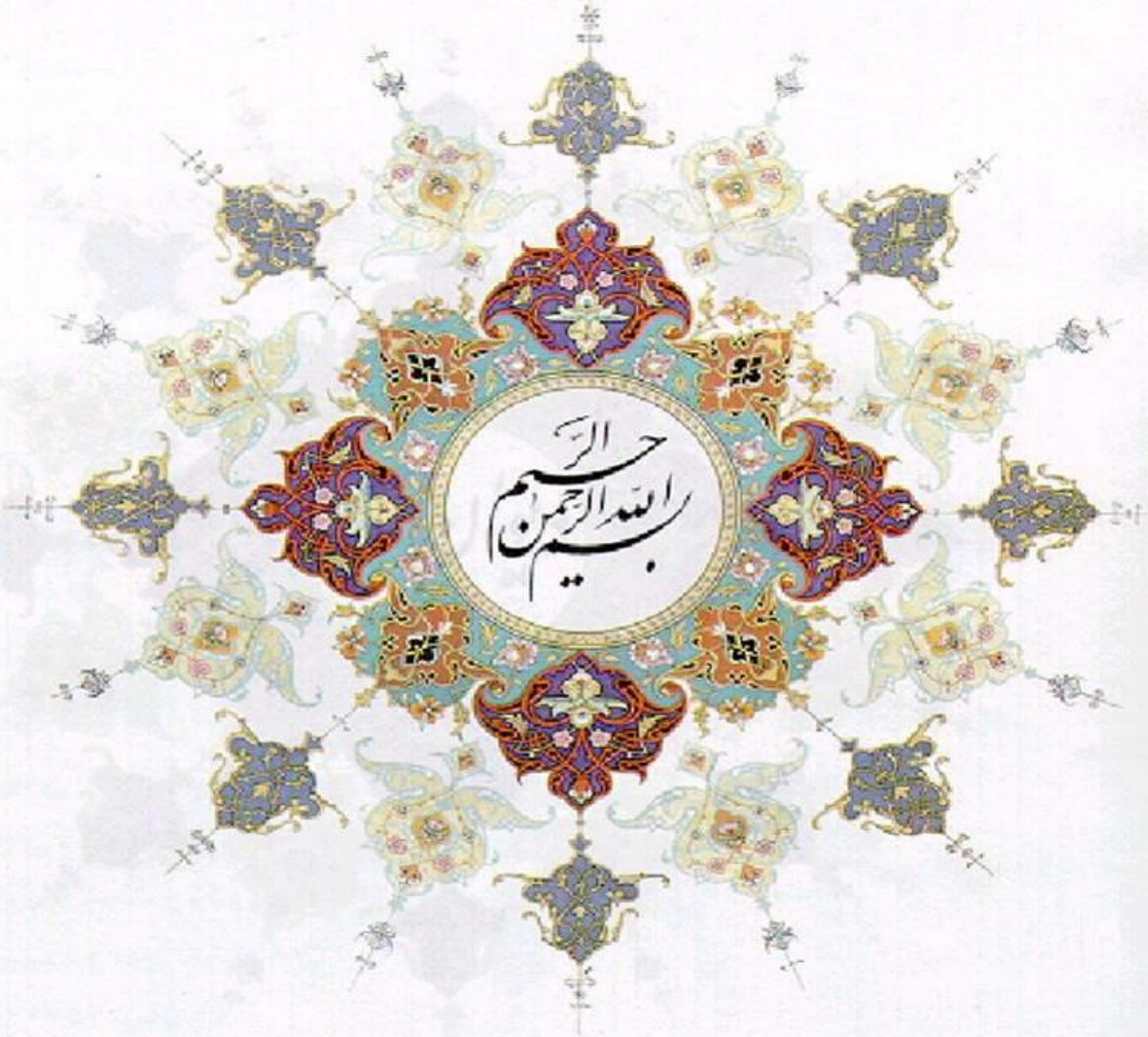
پدافند غیر عامل - پدافند زیستی

- مهندس حمید گلناری
- گروه مدیریت خطر بلایا
- معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی قزوین

بسم الله الرحمن الرحیم

- **چرا پدافند غیرعامل:**

- **– احساس امنیت نیاز اولیه جامعه**
- **– در معرض تهدید بودن کشورهای مستقل**
- **– ضرورت کسب آمادگی های گوناگون**
- **– لزوم دفاع از اقتدار و جایگاه بین المللی کشور**

پدافند غیرعامل و پدافند زیستی

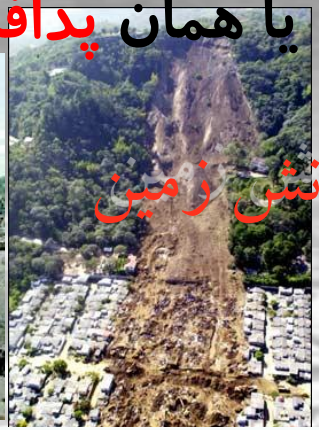

موارد زیر گوشه ای از تهدیدات هستند که در جهان امروز با آن رو برو هستیم. راهکار انسان در مقابل این تهدیدات دفاع یا همان **پدافند** است.

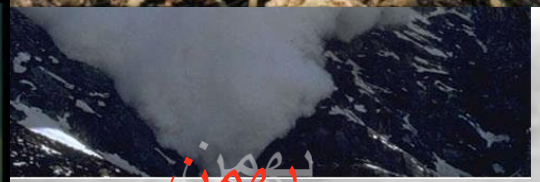

تعریف پدافند (Defense):

دفع، خنثی کردن و یا کاهش تاثیرات اقدامات آفندی دشمن و ممانعت از دستیابی وی به اهداف است.

پدافند به دو بخش تقسیم می‌شود: ۱) پدافند عامل ۲) پدافند غیرعامل

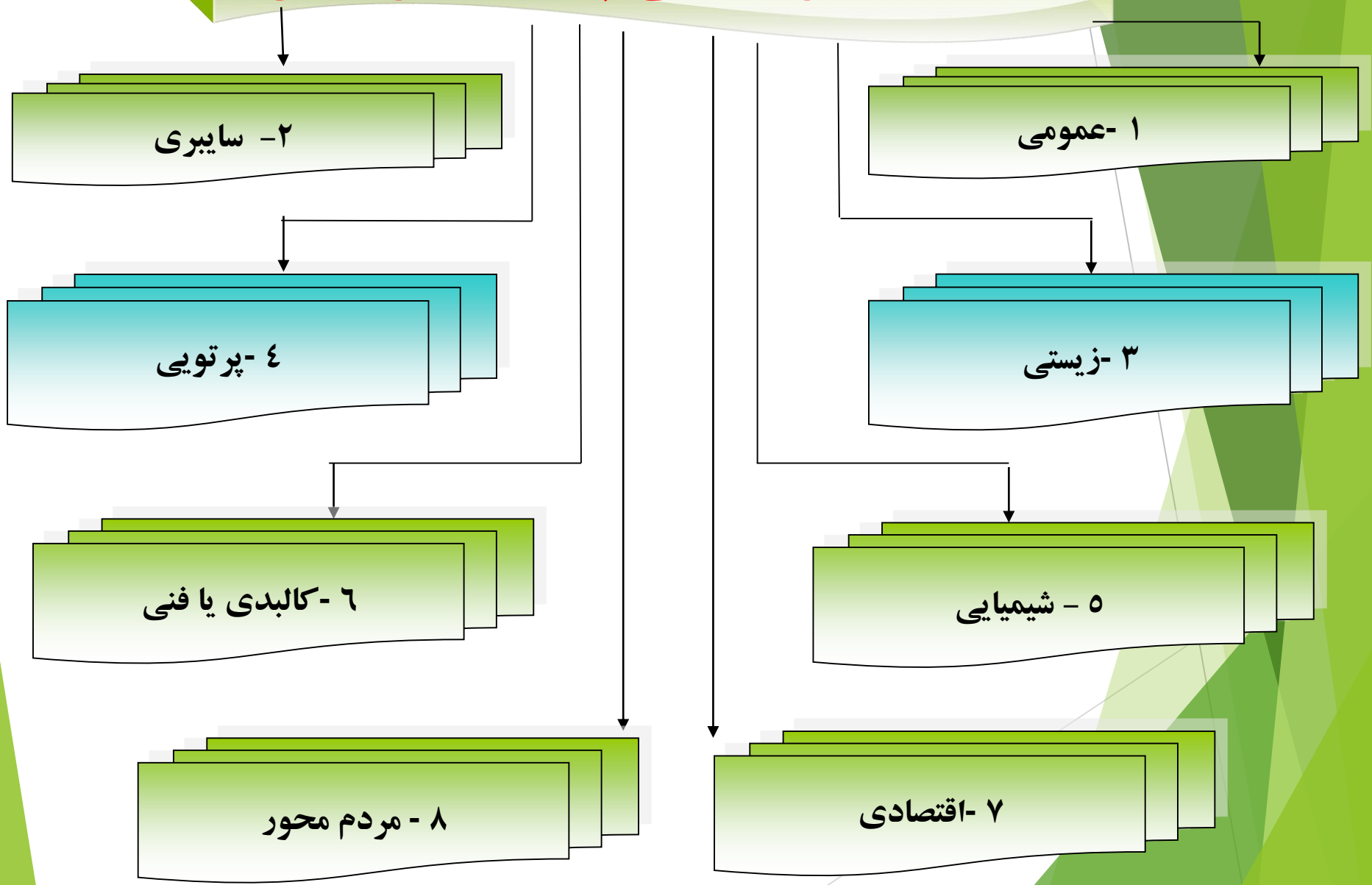
۱)پدافند عامل (Active Defense) : عبارت از رویارویی و مقابله مستقیم با دشمن و به کارگیری جنگ افزارهای مناسب و موجود به منظور دفع حمله و خنثی کردن اقدامات آفندی دشمن می‌باشد.

۲)پدافند غیرعامل (Passive Defense) : مجموعه اقداماتی که مستلزم به کارگیری جنگ افزار نبوده و با اجرای آن می توان از وارد شدن خسارات مالی به تجهیزات و تأسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیرنظامی و تلفات انسانی جلوگیری نموده و یا میزان این خسارات و تلفات را به حداقل ممکن کاهش داد.

تعریف مجمع تشخیص مصلحت نظام از پدافند غیرعامل:

مجموعه اقدامات غیر مسلحانه ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقای پایداری ملّی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدها و اقدامات نظامی دشمن می شود.

هشت رویکرد اصلی پدافند غیر عامل

تعریف رویکردهای هشت گانه

۱ -عمومی؛
مقاوم سازی در برابر تهدیدات نظامی است که یکسری اقدامات عمومی انجام می گیرد (پناهگاه و ...).
۲ - سایبری؛
پدافند سایبری هر نوع هک و نفوذ نیست بلکه به تهدیدی گفته می‌شود که مستلزم مقابله با دشمن سازمان یافته در حوزه‌های سایبری باشد.
۳ -زیستی؛
که در ٦ حوزه انسان، دام، غذا، آب آشامیدنی، محیط زیست و کشاورزی فعالیت می کند و تهدیدات عاملانه مهندسی شده و عمدی زیستی را بر علیه کشور مدیریت و کنترل می کند.
۴ - پرتویی؛
دفاع و پدافند و صیانت از مردم در برابر هر نوع حادثه هسته‌ای .این حادثه هسته‌ای می‌تواند نشت کارخانه باشد یا اقدام تروریستی گروهی در نزدیکی مراکز هسته‌ای و می‌تواند تهدیدات هسته‌ای باشد.
۵ - شیمیایی؛
باید حوادث زیر ساخت‌های شیمیایی کشور را بتوانیم کنترل و مدیریت کنیم و در ساخت آن‌ها نگاه مهندسی را اعمال کنیم به شکلی که بتوانیم آسیب پذیری را در ذات طرح کاهش دهیم.
۶ - کالبدی یا فنی؛
حذف اثر تهدید بر همه زیر ساخت‌های کشور با نگاه فنی و مهندسی و رویکرد حفاظت در برابر تهدید ها
۷ - اقتصادی؛
مجموعه‌ای از اقدامات اقتصادی که به پایداری در حوزه اقتصاد منجر شود
۸ -مردم محور؛
شامل صیانت مردم در برابر حوادث مخصوصاً جنگ، کمک به تأمین نیازمندی‌های مردم، کمک به اداره مردم و طراحی و اسکان و امنیت مردم

تعریفی کامل تر از پدافند زیستی

مجموعه ای از اقدامات شامل رصد و پایش، آشکارسازی، هشداردهی، تشخیص، تصمیم و عملیات، کنترل، حفاظت و پیشگیری، امداد و نجات، درمان، بازیابی و بازتوانی منابع، محدودسازی و رفع آلودگی در برابرتهدیدات زیستی که موجب حفاظت از سرمایه های ملی در برابر تهدیدات زیستی و کاهش آثار و عواقب ناشی ازآنها می گردد.

مفاهیم دیگر مرتبط با پدافند زیستی:

- تهدید زیستی
- بحران زیستی
- سوانح و بیماریهای طبیعی
- تروریسم زیستی
- جنگ زیستی

تاریخچه بکارگیری عوامل زیستی

تاریخچه استفاده از عوامل زیستی به سالیان بسیار دور باز میگردد. به عنوان مثال اولین موارد کاربرد عوامل زیستی در قرن ششم قبل از میلاد و توسط آشوریان به ثبت رسیده است. که بر اساس آن چاههای آب آشامیدنی دشمن را با عصاره گیاه چاودار آلوده می نمودند. که این موضوع در طول تاریخ و تا کنون به روش های مختلف و بسیار پیچیده تر و مهلک تر ادامه داشته است. که از مهم ترین این موارد در قرن گذشته استفاده عراق از سلاح های شیمیایی، بیولوژیکی و میکروبی در جنگ تحمیلی برعلیه کشور ما بوده است.

در ۲٤ اسفند ۱۳٦٦پنجاه فروند جنگنده عراقی به شهر حلبچه حمله شیمیایی کردند در این حمله از سه نوع گاز خردل ، گازهای اعصاب (تابون ، سارین یا سومان) و سیانوژن علیه مردم بی دفاع استفاده شد.

انواع عوامل تهدیدکننده زیستی

۱. تهدیدات زیستی کلاسیک

- میکروارگانیسمهای طبیعی
- مواد زیستی(سموم زیستی)
- مواد فعال زیستی(مواد هورمونی)

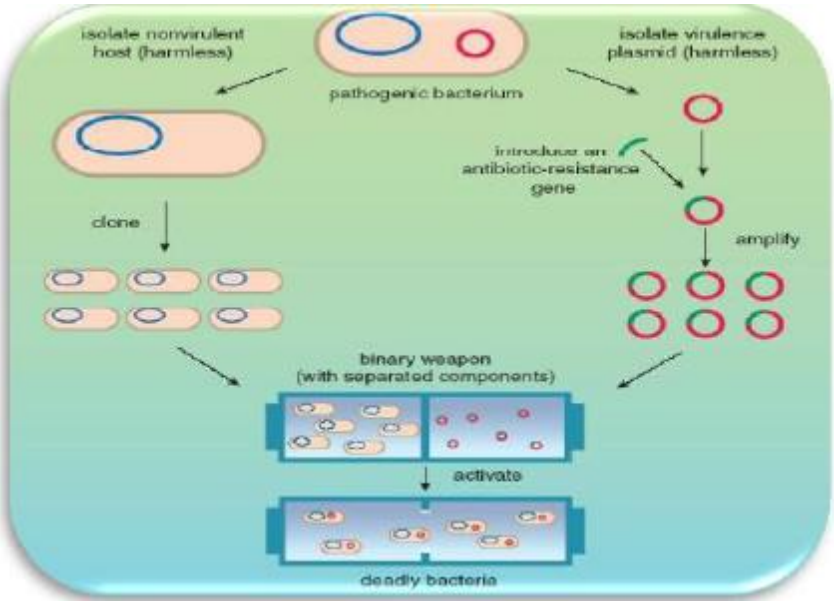

انواع عوامل تهدیدکننده زیستی

۲. تهدیدات زیستی نوین

- سموم زیستی تغییر یافته
- عوامل زیستی دوقلو
- عوامل زیستی مصنوعی
- بیماریهای نوین
- عوامل زیستی پنهان
- مواد شبه زیستی خاموش
- عوامل زیستی انتخابی
- استفاده از اقدامات بهداشتی به منظور ایجاد تهدیدات زیستی نوین

انواع عوامل تهدیدکننده زیستی

۳- عوامل بیولوژیکی مورد استفاده در جنگ بیولوژیک و بیوتروریسم:

- باکتریها و ویروسها گروه اول (انتشار ساده)
- باکتریها و ویروسها گروه دوم (انتشار مشکل)
- سلاح های ژنی
- عوامل پاتوژن نژادی
- RNAمداخله گر
- سلاح های عصبی

حوزه تهدیدات زیستی

۱ – انسان

۲ – دام

۳ – نباتات

۴ – محیط زیست و منابع طبیعی

۵ – غذا و دارو

۶ – آب آشامیدنی

اهداف تهدیدات زیستی

۱– اهداف زمان جنگ:

- فشار به دولتها برای تسلیم شدن.
- خدشه دار نمودن چهره مقتدر نیروهای مسلح.
- قتل عام مردم و از بین بردن مقاومت مردمی.
- کاهش توان و آمادگی نیروهای رزم و پشتیبانی در مقابله با دشمن.
- ایجاد غافلگیری و واردن نمودن ضربه نظامی.
- آسیب رساندن به سلامت عمومی جامعه و ایجاد تلفات جانی و مالی.
- ایجاد وحشت عمومی.

اهداف تهدیدات زیستی

۲– اهداف زمان صلح:

- آسیب رساندن به زیرساختهای اقتصادی و تحمیل خسارات مالی.
- از بین بردن امنیت اجتماعی، روانی، بهداشتی و غذایی کشور.
- ایجاد ترس و وحشت در جامعه .
- تحمیل هزینه های سنگین مقابله با آفات و بیماریها.
- ایجاد بازار فروش محصولات دارویی و مبارزه با آفات و بیماریها.
- ایجاد تنش های سیاسی و اجتماعی در جامعه.
- تضعیف موقعیت بهداشت و سلامت کشور در بین جوامع بین المللی.

چرخه پدافند زیستی

قرارگاه پدافند زیستی

سازمان مصوب:

بر اساس مصوبه کمیته دائمی پدافند غیرعامل کشور در تاریخ ۱۳۹۱/٤/۲۰ و به استناد سیاست های کلی نظام در پدافند غیرعامل ابلاغی مقام معظم رهبری و همچنین بند "ب" ماده ۱۹۸ قانون برنامه پنجم توسعه در حوزه پدافند و با رعایت مفاد قانونی و مستندات موجود، وظایف قرارگاه پدافند زیستی کشور و وظایف دستگاه ها نسبت به آن، تصویب گردید.

قرارگاه پدافند زیستی

ساختار و وظایف:

1. رسالت
2. مأموریت
3. اهداف
4. وظایف عمده قرارگاه پدافند زیستی کشور
5. حدود اختیارات
6. تشریح اجزای قرارگاه
7. ساختار
8. رئوس برنامه ها

۱. رسالت

رسالت قرارگاه پدافند زیستی کشور بر اساس تدابیر مقام معظم رهبری و مستندات قانونی، ارتقاء جایگاه کشور در سطح بازدارندگی ملی، کاهش آسیب پذیری ها، تداوم چرخه خدمات حیاتی و ضروری زیر ساخت ها، ارتقاء فرهنگ و امنیت روانی - اجتماعی و مدیریت بحران در برابر هرگونه تهدید ناشی از عوامل زیستی است.

۲. مأموریت

سیاست گذاری، برنامه ریزی، هدایت، فرماندهی، مدیریت، و نظارت دستگاه های اجرایی کشور و نیروهای مسلح در برابر تهدیدات زیستی و پیامدهای آن در سطوح مختلف با استفاده از توانمندی های موجود و ارتقاء ظرفیت و تولید آمادگی در حوزه پایش، پیشگیری، مقابله، درمان، آموزش، اطلاع رسانی و هدایت افکار عمومی در برابرتهدیدات این حوزه.

۳. اهداف

۱. فرماندهی، هماهنگی، هدایت، نظارت و مدیریت یکپارچه منابع و امکانات، ظرفیت ها و توانمندی های کشور در حوزه پدافند زیستی

۲. ایجاد سیستم پایش و شناسایی، اجرای اقدامات پیشگیرانه، آمادگی و مقابله با تهدیدات و انتشار عوامل زیستی در سطوح مختلف

۳. بسیج امکانات و منابع و ارتقاء آن در جهت مدیریت بحران های ناشی از حوادث و آلودگی های زیستی

٤. کاهش آثار و پیامد های ناشی از تهدیدات زیستی در سطح کشور با مدیریت صحیح بحران

٥. ایمن سازی، توانمند سازی و ایجاد زیرساختهای مورد نیاز در برابر تهدیدات زیستی در سطح کشور

٦. ارتقاء آستانه مقاومت ملی، امنیت اجتماعی، سلامت روانی و فرهنگ سازی در مواجهه با تهدیدات زیستی

۷. دفاع از منافع ملی کشور در حوزه تهدیدات زیستی در مجامع حقوقی بین الملل

۴. برخی وظایف عمده قرارگاه پدافند زیستی کشور

۱- سیاستگذاری کلان و تعیین راهبردهای پدافند زیستی کشور

۲- پایش و رصد تهدیدات زیستی و عوامل تشدید کننده آن در حوزههای انسانی، گیاهی، جانوری، زیست محیطی، آب و غذا

۳- تشخیص سریع عوامل زیستی تهدیدزا با ایجاد و ارتقای آزمایشگاههای مرجع

٤- جمع آوری اطلاعات لازم در حوزه تهدیدات زیستی با ایجاد بانک اطلاعاتی

۵- تعیین وضعیت و منشأ ایجاد آلودگی زیستی به منظور مقابله، درمان و رفع آلودگی

٦- تقویت و گسترش قرنطینههای تخصصی در مناطق آلوده و مشکوک به آلودگی

۷- پاکسازی و رفع آلودگیهای منطقه و تجهیزات آلوده

۸- پژوهشهای بنیادی و کاربردی در تهدیدات زیستی

۹- تجزیه و تحلیل سناریوهای تهدیدات زیستی احتمالی و تهیه طرحهای مقابله

۱۰- فرهنگسازی و نهادینه نمودن باورها در مقابله با حوادث و آلودگیهای زیستی

۱۱- آموزشهای تخصصی و عمومی برایارتقاء سطح آگاهی مقابله با تهدیدات زیستی

۵– حدود اختیارات

۱. قرارگاه پدافند زیستی کشور با عنوان قرارگاه شفاء و در تابعیت قرارگاه عملیاتی پدافند غیرعامل کشور و در سلسله مراتب قرارگاه پدافند مرکزی خاتمالانبیا(ص) تشکیل میگردد.

۲. فرماندهی قرارگاه با پیشنهاد رئیس سازمان پدافند غیرعامل کشور و پس از تأیید و تصویب رئیس کمیته دائمی پدافند غیرعامل منصوب میشود.

۶– تشریح اجزای قرارگاه پدافند زیستی

- قرارگاه عملیاتی پدافند غیر عامل کشور
- کمیته تعیین وضعیت
- کمیته پایش
- قرارگاه پدافند زیستی شفاء
- اقدام کلی
- قرارگاه استانی پدافند زیستی

۷– ساختار قرارگاه پدافند زیستی

۸- رئوس برنامه های قرارگاه پدافند زیستی

۱. ایجاد سامانه پایدار، امن و منسجم ارتباطات، فرماندهی، کنترل، نظارت و مدیریت صحنه بحرانهای زیستی در حوزه های مرتبط، در سطح ملی، منطقه ای و استانی بصورت سلسله مراتبی

۲. ایجاد سامانه یکپارچه و هوشمند رصد و پایش، هشدار، آشکارسازی، تشخیص، کنترل و ارزیابی تهدیدات زیستی در حوزه های مرتبط در سطوح ملی، منطقه ای و استانی

۳. ایجاد نظام جامع بهداشت، پیشگیری و مصونیت بخشی در برابر تهدیدات زیستی

٤. ایجاد شبکه یکپارچه امداد و نجات، درمان، بازیابی و بازتوانی سرمایه های آسیب دیده در برابر تهدیدات زیستی در سطح ملی، منطقهای و استانی به صورت سلسله مراتبی

۵. ایجاد نظام تخصصی عملیات پشتیبانی بحرانهای زیستی در سطح ملی ، منطقه ای و استانی به صورت سلسله مراتبی

٦. ایجاد نظام جامع مدیریت و ذخیره سازی اطلاعات و ذخایر پدافند زیستی

۷. ایجاد شبکه آزمایشگاه های تشخیصی همکار و مرجع با قدرت تشخیص هر گونه تهدید زیستی

۸. ایجاد نظام جامع تحقیق و توسعه علوم و فناوریهای پدافند زیستی در کشور

۹. ایجاد نظام جامع خودکفا و خوداتکای صنعت پدافند زیستی در کشور

۱۰ . ایجاد ظرفیت احتیاط راهبردی پدافند زیستی با قابلیتهای تخصصیِ منحصر بفرد در سطح ملی

۱۱ . ایجاد نظام جامع آموزشی در حوزه پدافند زیستی کشور

۱۲ . ایجاد و توسعه نظام دفاع حقوقی پدافند زیستی با سازوکارهای لازم و بکارگیری ظرفیتهای حقوقی بین المللی

۱۳ . ایجاد نظام نهادینه شده اطلاع رسانی، عملیات روانی و آرامش بخشی در جامعه در مواجهه با تهدیدات زیستی

۱٤ . ایجاد نظام نهادینه شده و بهینه فرهنگسازی و آگاهیبخشی جامعه مخاطب در حوزههای پدافند زیستی

۱۵ . ایجاد نظام جامع حفاظت و برقراری امنیت در زیرساختهای کشور در برابر تهدیدات امنیتی، تروریستی و جاسوسی

۱٦ . تهیه و تدوین برنامه ها، فرایندها، دستوالعمل ها و اسناد نظری و پشتیبان

۱۷ . توسعه نقش پدافند زیستی در حماسه اقتصادی

جایگاه سازمان حفاظت محیط زیست در پدافند زیستی

با توجه به تغییرحوزه تهاجم دشمن از حوزه جنگ سخت به حوزه جنگ نرم از جمله و بیوتروریسم از قبیل منتشر کردن عوامل بیولوژیکی یا سمی با هدف کشتن یا آسیب رساندن به انسان ها، حیوانات، گیاهان با قصد و نیت قبلی به منظور فشار به دولت یا گروهی از مردم برای برآورده کردن خواسته های سیاسی، اجتماعی و... سازمان حفاظت محیط زیست نیز با درک حساسیت و اهمیت موضوع و به عنوان یکی از متولیان امر پدافند زیستی وظایف متعددی را در این حوزه بر عهده دارد.

تهدیدات زیست محیطی

این تهدیدها نسبت به تهدیدات نظامی بسیار کم هزینه بوده و عامل تهدید نیز ناشناخته می باشد، همچنین در اثبات منشاء حمله ناتوانی وجود دارد و به راحتی قابل انتشار بوده و نیز می تواند باعث ایجاد خسارات و تبعات سنگینی برای کشور و محیط زیست گردد.

از طرفی حفظ محیط زیست و چهار عنصر اساسی آن (آب، باد، خاک و آتش) ضروری می باشد بنابر این باید به هر طریق ممکن از ایجاد تهدیدات زیستی و زیست محیطی جلوگیری و خسارات وارده به منابع و سرمایه های کشور و بخصوص محیط زیست را به حداقل ممکن رساند.

برخی از اقدامات اجرایی ضروری در راستای پدافند زیستی

۱- ملزم نمودن کارخانجات و واحدهای صنعتی که دارای مواد اولیه شیمیایی خطرناک و یا مخازن و انبار های سوخت و مواد منفجره خطرناک می باشند به رعایت نمودن نکات ایمنی و انجام تدابیر لازم در مقابل تهدیدات طبیعی و غیر طبیعی . واستقرار سیستمهای مدیریت ISO در دوران ساخت و بهره برداری از واحدهای صنعتی.

۲- استتار ، اختفاء پلمپ و گماردن نگهبان به منظور مراقبت و پایش دائمی چاهها و منابع آبی ، ایستگاههای پمپاژ و مخازن نگهداری آب.

۳- ضرورت انجام مطالعات آمایش سرزمین جهت مطالعه و بررسی موقعیت استقرار تاسیسات و مراکز مهم و حیاتی در دست اجرا و یا در حال بهره برداری استان با در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی ، عوارض طبیعی و انسانی – محیط زیست) منطقه.

٤- رعایت ملاحظات زیست محیطی با تاکید بر انجام مطالعات ارزیابی اثرات زیست محیطی در زمان استقرار جمعیت و فعالیت های تولیدی، صنعتی و خدماتی به منظور کاهش ریسک و آسیب پذیری در برابر خطرات و تهدیدات و کاهش تلفات انسانی و خسارت و افزایش قدرت پایداری.

٥- لزوم ارزیابی فیزیکی و بیولوژیکی، ایمنی تاسیسات، محیط های اقتصادی و اجتماعی برای هریک از پروژه ها و تاسیسات مهم و حیاطی موجود در استان نظیر خطوط انتقال نفت و گاز، نیروگاه ها، صنایع بزرگ و ... در زمان بحران و قرار گرفتن در برابر تهدیدها.

٦- الزام مراکز مهم و حیاتی موجود به انجام ارزیابی ریسک زیست محیطی با توجه به تاثیر ریسک بر سلامت، محیط های فیزیکی و بیولوژیکی، ایمنی تاسیسات، محیط های اقتصادی و اجتماعی با تشکیل هسته های زیست محیطی و HSE.

سپاس از توجه شما